

УДК 330.1 + 1 (101 + 17)

В. І. Кондрашова-Діденко,
к. е. н., доцент,
А. В. Діденко,
кандидат філософських наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНТЕЛЕКТОНОМІКА: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ МІФ

Аргументовано, що інтелектономіка як постіндустріальний та ноосферний типи виробництва є реальністю. Її субстанційною основою постає людина як особистість.

Intellectonomics as a postindustrial and noospherical types of production is a reality. Its substantial basis is a human being as a personality.

Ключові слова: економіка, індустріальна цивілізація, субстанційна основа, інтелектуально зорієнтована економіка, постіндустріальна цивілізація, інтелектономіка, особистість, актор, інтелект, креативність.

Key words: economy, industrial civilization, substantial basis, intellect-based economy, postindustrial civilization, intellectonomics, personality, actor, intellect, creativity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Новий часовий модус кидає нечувані й небачені раніше виклики всьому існуючому — світу і країновому суспільству, людяності й людині. Є виклики — мають бути і відповіді на них. На виклики сучасності і навіть майбутнього вже сьогодні має відповідати, насамперед, теперішня індустріальна цивілізація загалом і так само суспільство та економіка кожної країни світу, людина як учасник здійснюваних процесів глобального та локального характеру. Адже цивілізації розвиваються завдяки "життєвому пориву", що переносить їх від виклику через відгук до дальшого виклику: від диференціації до інтеграції і знову до інтеграції [1, с. 194]. Завдяки конкретному "життєвому пориву" досягається прогрес як кумулятивний поступальний рух самої цивілізації, а отже, країнового суспільства та економіки, людяності й людини.

Адже "кожен відгук не лише успішно відповідає на виклик, який його спричинив, але й породжує новий виклик, котрий щоразу виникає з нової ситуації, створеної успішним відгуком" [1, с. 357]. При цьому важливим постає застереження А. Тойнбі, що "виклик, на який не знайдено успішної відповіді, ніколи не відходить у історію, а повертається знову й знову, аж поки не одержує якогось запізненого відгуку або не руйнує суспільство, що так і не спромоглося дати на нього ефективну відповідь" [1, с. 357]. Тому, цивілізація, нездатна відповісти на виклик (-и), має зійти з історичної сцени [2, с. 37]. Те саме з нашого погляду, має зробити і цивілізаційний (доіндустріальний і/або індустріальний) тип країнового виробництва.

Постійне збільшення викликів, на які індустріальна цивілізація неспроможна відповідати, спричини-

ло завершення не тільки її життя, але і країнової економіки як індустріального типу виробництва. Власне, нині вони, знаходячись на останньому етапі завершального циклу свого розвитку, готуються до "сходження з історичної сцени", формуючи умови для становлення нової планетарної цивілізації загалом та нового типу виробництва зокрема. Одним з шляхів створення означених умов постають перетворення в країновій економіці. Останні здійснюються по всьому "радіусу" — від поверхневого пласта до її субстанційної основи/ядра. Поверхневі (пластові) та глибинні (сутнісні) перетворення в економіці країни є взаємопов'язаними, особливо на останньому етапі завершення її завершення. Результатами/наслідками означених перетворень постає, з одного боку, нова форма країнової економіки — інтелектуально зорієнтована економіка, а з іншого — початок формування субстанційної основи нового типу виробництва, яка зумовлює зміну в структурі останнього. Становлення означеної основи спричинює формування і розбудову нового типу виробництва, а отже, кінець існуючого, тобто економіки. Прийдешнім типом виробництва, що має змінити індустріальний тип виробництва (економіку), постане, з нашого погляду, постіндустріальне, неекономічне виробництво — інтелектономіка.

Однак, відомо, що зміна економіки на інтелектономіку — це процес об'єктивний та закономірний, а отже, нині вже незворотний. Проте нам практично мало відомо, за допомогою яких саме механізмів можна сформулювати і в подальшому розвивати інтелектономіку як реальний тип виробництва, а не якийсь міфічний чи фантомний. Між відомим і невідомим (або маловідомим) виникає суперечність, що постає проблемою, розв'язанню якої і присвячена презентована стаття. Означена проблема й актуалізує тему останньої.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблему нових неекономічних (постіндустріального і ноосферного) типів виробництва дотепер так не формулювали ані в соціально-філософській науці загалом, ані в економічній теорії зокрема, а тому донині і не розв'язали. Щоправда, деякі філософи та економісти-теоретики ставили і намагалися пізнати окремі аспекти інтелектономіки як постіндустріального та ноосферного типів виробництва [3—9]. Проте ще дотепер широкого дослідження інтелектономіка як новий тип планетарного виробництва не отримала ні серед представників сучасної економічної теорії, ні серед філософів та економсоціологів.

НЕРОВ'ЯЗАНА РАНИШЕ ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Існуючі напрацювання щодо сутності та механізмів формування інтелектономіки є натеper дуже незначними, оскільки тема нова й утримує в собі багато невідомого і суперечливого, численні аспекти і питання, які на сучасному етапі розвитку людства загалом, країнових суспільств та людини зокрема потребують особливих інтелектуально-креативних зусиль учених. Тому нерозв'язні питання нині складають переважну частину інтелектономіки як загальної проблеми дослідження. Звідси — головна проблема (так само і будь-яка її частина/аспект) презентованої статті постає недослідженою, а отже, перспективною для подальших науково-теоретичних, практичних досліджень майбутнього суспільства та виробництва. Це, в свою чергу, вказує на абсолютну новизну теми презентованої статті.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ СТАТТІ

Метою статті є виявлення аргументів на користь реальності/міфічності інтелектономіки як постіндустріального та ноосферного типів виробництва, як неекономічного планетарного (глобального) виробництва. Реалізування означеної мети здійснюватимемо через розв'язання таких завдань, як: виявлення субстанційної основи (ядра) нового типу виробництва; характеристика її сутності; визначення особливостей субстанційної основи інтелектономіки; виявлення шляхів формування даної основи і самої інтелектономіки як постіндустріального типу виробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Країнове суспільство країни є системою, одним з головних структурних елементів якої постає виробництво матеріальних та нематеріальних продуктів. За головним критерієм та ознакою визначають тип виробництва країни. Таким критерієм та ознакою постають відповідно цивілізаційність/епоховість та ядро/субстанційна основа виробництва. Цивілізаційність і/або епоховість уможливує виокремлення таких типів виробництва, як: доіндустріальний (аграрний) та індустріальний, постіндустріальний та ноосферний. За субстанційною основою і головними її особливостями перші два типи виробництва постають як економіка в часі, а інші два — як інтелектономіка в часі.

Економіка в часі та/або інтелектономіка в часі — це економіка та/або інтелектономіка, що функціонує як тип виробництва в певну епоху/

цивілізацію, тому виокремлюють економіку аграрної цивілізації та економіку індустріальної цивілізації, а також інтелектономіку постіндустріальної цивілізації та інтелектономіку ноосферної цивілізації.

Економіка в означених цивілізаціях різниться своєю субстанційною основою — укоріненням, змістом та особливостями. Субстанційною основою економіки доіндустріальної епохи є земля, а економіки індустріальної епохи — машина. В першому і в другому випадках людина постає тільки функціональним додатком до субстанційної основи економіки. В доіндустріальну епоху земля є головним ресурсом і чинником виробництва, а отже, і багатством. Визначальні особливості економіки аграрної цивілізації: натуральне господарство як організація означеної економіки; звичаєве укорінення розв'язання проблем/питань/ситуацій в економічній діяльності; ручна праця; низькі темпи розвитку господарства; використання примітивної техніки і технологій у виробництві продуктів (насамперед, матеріальних); невеликий асортимент створюваних продуктів; низький рівень продуктивності праці; вузький діапазон можливостей реалізування продуктивного потенціалу людини як учасника господарювання тощо.

В індустріальну епоху головним ресурсом і чинником виробництва країни постають механічні знаряддя праці — машина (-и), різноманітні механізми. Саме останні є головною формою багатства (насамперед, країнового). Визначальними особливостями економіки індустріальної цивілізації постають такі: нова енергія; нова техніко-технологічно-організаційна система, що реально уможливує зростання продуктивності праці та вироблення якісних продуктів; виокремлення в економіці виробництва та споживання, що спричинило перехід від створення продуктів для себе до створення продуктів для інших; відчужування людини від знарядь та результатів своєї діяльності; поставання людини як учасника виробництва не особистістю, а простим додатком до машини тощо.

Інтелектономіка в часі так само, як і її попередниця, має субстанційну основу/ядро. Такою основою інтелектономіки є актор. Актором постає людина, котрій притаманні такі риси, як: розумність, моральність, інтелектуальність, інтелігентність, мудрість, свобода, творчість, креативність, компетентність, розумова майстерність тощо. Йдеться в даному разі про людину як особистість. Така людина набуває іншого статусу в інтелектономіці порівняно з людиною як суб'єктом економіки попередніх двох цивілізацій — вона є ядром інтелектономіки як пост-

індустріального та ноосферного типів виробництва, але не простим додатком до чогось. Машина (-и) не зникає (-ють). Навпаки, машини та різноманітні механізми удосконалюються задля виконання ролі не простого додатка до людини, а її помічника. Вони перебирають на себе виконання рутинної роботи, вивільняючи людину для інтелектуальної, творчої та креативної діяльності, насамперед, генерування ідей.

Найважливішими ресурсами та чинниками виробництва у постіндустріальну та ноосферну цивілізації є інтелект — природний (людський) і штучний — та знання. Проте найголовнішим з них постає інтелект, оскільки він є одним засобом виробництва знання, його пізнання, оволодіння ним та використання його для створення матеріальних та нематеріальних благ. Без інтелекту, насамперед людського, знання — мертве: воно не є і не може бути засобом виробництва продукту (-ів) без людини та її інтелектуальних здатностей. Інтелект людини — це суперечлива єдність розумності та моральності: розум людини спричинює мислення, яке зумовлює формування моральності. А звідси — наш висновок: інтелект має природо-штучне або природо-культурне укорінення. Адже розум людини, набутий природним шляхом, в соціокультурному середовищі вдосконалюється (через освіту, науку та практичну діяльність), що уможливує діяльність людини на основі принципів моральності та відповідальності. Інтелект одночасно є і джерелом багатства, і самим багатством країни та окремої особистості як його власника. Тому, на наш погляд, доцільно називати новий тип виробництва інтелектономікою, а прийдешні (постіндустріальну та ноосферну) цивілізації, в яких розвиватиметься даний тип виробництва, — інтелектономічними.

Головними особливостями інтелектономіки, на нашу думку, є такі:

— визначення інтелектуально розвиненої людини субстанційною основою/ядром;

— перебування людини-креатора не в процесі виробництва, а поза ним;

— базування виробництва на інтелектуально-креативній діяльності;

— використання техніки з елементами штучного інтелекту ("розумна" машина — суперкомп'ютер, людиноподібний робот, андроїд і т. ін.);

— наголошування на потребі додання природного та/або штучного інтелекту до застосування технологій у процесі виробництва;

— зменшення періоду змінювання/заміщення техніки і технології (приблизно вдвічі) порівняно з еко-

номікою індустріальної епохи;

— переважання сфери надання послуг над сферою виробництва матеріальних продуктів;

— розширювання можливостей формування та використання інтелектуально-креативного потенціалу країни;

— перетворення університету як освітньо-науково-дослідного центру (а не фабрики/заводу чи навіть корпорації/ТНК) на основну виробничу ланку інтелектоміки;

— набування інтелектомікою планетарного, а не країнового, характеру тощо.

Наші розмірковування уможливають висновок: по-перше, якщо субстанційна основа економіки аграрної цивілізації має природне укорінення, а економіки індустріальної цивілізації — штучне, то субстанційна основа інтелектоміки постіндустріальної та ноосферної цивілізації — природно-штучне або природокультурне; по-друге, якщо людина в економіці обох означених цивілізацій виконує практично однакову статусну роль, тобто роль простого додатка до субстанційної основи — до землі та машини, — то в інтелектоміці людина виконує роль її ядра, а машина постає інтелектуальним і/або функціональним помічником людини, але не додатком до неї; по-третє, якщо економіка як доіндустріальний та індустріальний типи виробництва базується на співвідношенні "необмежені потреби людини — обмежені ресурси", то інтелектоміка як постіндустріальний та ноосферний типи виробництва — на співвідношенні "усвідомлено обмежені потреби — необмежені ресурси" і т. ін.

Головною метою економіки як доіндустріального та індустріального типів виробництва є розвивання феномена споживання: спочатку для задоволення виключно власних потреб, а потім для задоволення потреб на вимогу всього людства. На перший погляд, споживання як феномен пов'язують здебільшого із використанням продуктів харчової та легкої промисловості, але з розвитком технологій людина має намір навчитися (і, зрештою, навчається!) використовувати абсолютно все — інформацію, природу, послуги, іншу людину тощо. Ми поступово перетворюємося на "поглинальників", а не на свідомих користувальників.

Натомість інтелектоміка як постіндустріальний та ноосферний типи виробництва пропонує кардинально нові ціннісні горизонти: відбувається зміщення акцентів з промислово-кількісного виробництва на промислово-якісне. Людина за індустріальної епохи забезпечила себе усім необхідним та бажаним для комфортного життя. Це спричинило

її бездіяльність. Відбулося переоцінювання цінностей: усвідомлення людськості — свого призначення. Людина має виробляти, творити, для чого їй необхідний "життєвий мінімум" — перелік головних товарів-послуг, якими вона задовольняє свої вітальні потреби. А решта продуктів виробництва має стимулювальний характер, тобто "провокує" людину на креативність, творчість.

Інтелектоміка, зокрема, та постіндустріальна цивілізація загалом є прийдешніми, оскільки ще тільки формуються її визначальні засади. Сьогодні нам (думаємо, що не тільки нам) важко погодитися з твердженнями деяких дослідників: постіндустріальна цивілізація та новий адекватний їй тип виробництва вже настали і набирають швидкості у своєму розбудовуванні та удосконалюванні, що ілюстровано прикладами з розвитку США. Ми поділяємо думку вчених, котрі наголошують: постіндустріальна цивілізація та суспільство з характерним йому типом виробництва ще не настали — наразі вони "переживають складну стадію становлення" [2, с. 240] і до них "ближче не США, а радше скандинавські країни, передусім Швеція" [2, с. 240]. Чому не США? Та хоча би вже тому, що, поперше, економічна сила США "далеко не безмежна і зорієнтована здебільшого на техногенну економіку пізньоіндустріального суспільства, ніж на гуманістично-ноосферну ... основу суспільства постіндустріального" [2, с. 243]; по-друге, США ще мають пережити "болісну кризу постіндустріальної трансформації й адаптації до багатополюсного світу" [2, с. 243]. В означеній ситуації виграшна позиція на боці країн Західної Європи: останні набагато легше переживуть "цей процес трансформації", оскільки вони вже сьогодні "апробують нову модель інтегрального економічного і соціального суспільства (прикладом може слугувати Скандинавія), формування цивілізаційної єдності в межах Європейського союзу" з відносно ефективним механізмом міжкраїнового співробітництва та партнерства [2, с. 243—244].

Щоправда, "старі" і "нові" індустріальні країни Західної Європи засвідчують, що через співробітництво та партнерство на основі принципів кооперування (але не конкурентної боротьби) можна перетворити постіндустріальну цивілізацію та постіндустріальне суспільство з адекватним їм типом виробництва з міфу (чи фантома) на реальність. Отже, якщо ми не хочемо опинитися на узбіччі прийдешньої цивілізації та епохи, маємо вже нині здійснювати суттєві перетворення, як мінімум, на трьох

рівнях — рівні людини, рівні суспільства та рівні економіки країни. Адже загальна постіндустріально-ноосферна цивілізація та інтелектоміка, як і будь-що інше, не виникають з нічого.

Зупинимось коротко на тих перетвореннях в індустріальній економіці, що спричинюють реальність інтелектоміки як типу виробництва, адекватного постіндустріальній цивілізації.

1. Сутнісні перетворення людини як учасника виробництва. Завдяки освітньо-навчальній системі країни людина розвивається, удосконалюючи свої здібності й здатності, компетенції та майстерність. Результатом цього постає людина як особистість. При цьому змінюється статус людини у процесі виробництва: відбувається зміна суб'єкта виробництва на актора. Субстанційними особливостями останнього є, такі як: єдність розуму та моральності; єдність інтелекту та мудрості; здатність мислити по-новому; уміння по-новому реагувати на нову обставину і/або ситуацію; майстерність не стільки рук, скільки розуму та інтелекту; особиста відповідальність за результати своєї дії/діяльності і т. ін. Наразі йдеться про інтелектуала, котрому властива творчо-креативна діяльність. Саме такий актор здатний не тільки і не стільки змінювати щось, скільки самовдосконалюватися. Адже останнє спричинює потреби змінювання того, з чим актор взаємодіє у своїй життєдіяльності.

Тому в формуванні субстанційної основи інтелектоміки як нових постіндустріального та ноосферного типів виробництва маємо надавати перевагу духовному світу людини. При цьому важливими постають її цінності, на базі яких формуються переконання та установки до дії. Духовний світ людини як актора визначає сутність і рушії розвитку її самої, інтелектомічного суспільства і виробництва, в якому здійснюється її життєдіяльність.

2. Перетворення у системі відносин власності. Ядром та вихідною клітиною останніх є індивідуальна власність. Індивідуальна власність, з якої почала розвиватися власність ще в доіндустріальну цивілізацію, проявлялась як власність на фізичний (матеріально-речовий) предмет, а індивідуальна власність, якою завершується еволюція власності в індустріальну і розпочинається новий етап її розвитку в постіндустріальну цивілізацію, — як власність на інтелект та продукти його "роботи". Власність на фізичний предмет та власність на інтелект і/або створений ним продукт не є тотожними. Головною оз-

накою виокремлення власності на інтелект є розумово-мисленнєво-моральнісні здатності людини як актора виробництва, за допомогою якої вона створює інтелектуальний продукт як для себе, так і для інших. Наразі важливо зауважити, що виокремлюють власність на продукт не тільки людського (природного) інтелекту, але і штучного — інтелекту людиноподібного робота, андроида тощо. Сутність сучасних перетворень у системі відносин власності полягає в переході від індивідуальної власності на фізичний предмет до індивідуальної власності на інтелект та/або продукт його "дії/діяльності" через трансформацію і перетворення різних типів та видів власності. Посередницьку роль в означених перетвореннях нині виконує корпоративна власність як асоційована власність індивідів. Перехід від однієї індивідуальної власності до якісно іншої індивідуальної власності є об'єктивним і закономірним процесом, оскільки в інтелектономії як постіндустріальному та ноосферному типах виробництва головним ресурсом та чинником є саме людський та штучний інтелект, який за певних умов може набувати форму інтелектуально-людського та інтелектуально-штучного капіталу.

3. Удосконалення і розширення інтелектуальної діяльності як головного типу виробничої діяльності — ще один важливий вектор перетворень в економіці задля формування інтелектономії. Базовими компонентами інтелектуальної діяльності постають творчість та креативність, моральнісність та відповідальність. Її результати мають бути корисними іншим людям і не шкодити їм. Інтелектуальна діяльність має базуватися на принципах не конкурентної боротьби, а кооперування, відображати відносини співробітництва та партнерства акторів. Основою їхніх дій поставатиме взаємодовіра. Актори — це професіонали та інтелектуали, освічені та моральнісні люди. Вони мають швидко і виважено приймати нестандартні рішення при розв'язанні проблем у неординарних ситуаціях, бути відповідальними за результати їх реалізування. У формуванні людини як інтелектуала, здатного бути активним гравцем на полі інтелектуальної діяльності, беруть участь неформальні (сім'я, родина) і формальні (дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, виші тощо) інститути. У формуванні інтелектуала (-ів) має брати участь і держава: створювати умови як для навчання протягом усього життя, так і для їхньої подальшої фахової діяльності саме у своїй країні. Наразі йдеться, по-перше, про широкі

можливості вибору фаху і вишу, факультету і програм навчання; по-друге, про гідні умови розвивання та життєдіяльності людини в країні, але не життєвіння. В інтелектуальній діяльності необхідно широко використовувати інтелект "розумних машин" — суперкомп'ютерів, людиноподібних роботів, андронів і т. ін. До розроблення та створення такого штучного інтелекту необхідно залучати молодь, починаючи не зі студентських років, а ще зі шкільних, як, наприклад, це роблять в Японії, Китаї, Південній Кореї та інших країнах світу.

4. Економіка як доіндустріальний та індустріальний типи виробництва формувалися і розвивалися у певному локальному просторі — сім'ї, селищі, декількох селищах і містах, країні, декількох країнах тощо. Економіку як аграрний та індустріальний типи виробництва можна сформулювати та успішно розвивати в одній країні. Інтелектономіка має глобальний характер (як і постіндустріальна цивілізація загалом). Тому її можна сформувати тільки в масштабі всієї планети, але не в одній країні, як це було з економікою. Щоправда, становлення інтелектономії має здійснюватися через міжнародні-регіональні-міжкрайнові об'єднання. Найвіддалішою моделлю такого об'єднання вже нині постає Європейський союз. Отже, інтелектономіка (як постіндустріальний та ноосферний типи виробництва) може розвиватися тільки в масштабі планети, проте її формування відбувається завдяки перетворенням, здійснюваним в окремому країновому і міжкрайновому суспільстві та економіці.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Інтелектономіка — це постіндустріальний та ноосферний не-економічний тип виробництва. Інтелектономіка може постати реальністю вже в ХХІ сторіччі. Для цього необхідні перетворення в самій людині як акторі, оскільки ядром/субстанційною основою інтелектономії є людина. Головними векторами перетворень у людині мають постати розумовий, інтелектуальний, моральнісний, творчий, креативний тощо. Якщо в реальності актор утримуватиме в собі такі притаманні йому особливості, як: інтелектуальність, моральнісність, творчість, креативність, компетентність, розумово-інтелектуальна майстерність і т. ін. — то інтелектономіка буде сформована, навіть у думках деяких людей вона не постане ані фантомом, ані міфом. Тому стратегічна ціль у побудові інтелектономії як майбутнього планетарного виробництва — формування людини з рисами інтелектуала, креатора, творця, тобто майстра свого розуму та ін-

телекту. Формування такої людини розпочинається на останньому етапі завершального циклу розвитку індустріальної цивілізації, на якому економіка функціонує в останній своїй формі — формі інтелектуально зорієнтованої економіки. Тому вже нині необхідно реалізовувати означені стратегічні цілі щодо уможливлення побудови інтелектономії як майбутнього постіндустріального та ноосферного суспільства і виробництва. А це потребує величезних за масштабами та глибиною нинішніх та прийдешніх науково-теоретичних та практичних розвідок.

Література:

1. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1. — К.: Основи, 1995. — 614 с.
2. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века. — М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2004. — 444 с.
3. Діденко В.Ф., Кондрашова-Діденко В. І. Дійсність і можливості становлення інтелектономії // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2006. — № 8—9. — С. 57—62.
4. Кондрашова-Діденко В.І. Культурно-економічний статус інтелектономії // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — К., 2005. — № 4—5. — С. 155—162.
5. Кондрашова-Діденко В.І. Концептуальні засади інтелектономії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. — К., 2005. — № 75—76. — С. 68—70.
6. Кондрашова-Діденко В.І. Інноваційний розвиток: шлях до інтелектономії // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. пр. — К., 2005. — Вип. 7. — С. 224—231.
7. Кондрашова-Діденко В.І. Побудова інтелектономії — шлях до конкурентоспроможності суспільства країни // Проблеми мікро-макроекономіки. Зб. наук. пр. — К., 2006. — № 21. — С. 38—47.
8. Кондрашова-Діденко В.І. Інтелектономічна компонента розвитку у визначенні сутності конкурентоспроможності країни // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. пр. — К., 2007. — Вип. 12. — С. 154—158.
9. Кондрашова-Діденко В.І, Діденко А.В. Статус знання в перетвореннях сучасної країнової економіки // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія економіка. Зб. наук. пр. — К., 2009. — Вип. 7 — С. 89—100.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2010 р.